

מחשבת ישראל

לבתי ספר דתיים
יחידת לימוד אחת

הוראות לנבחן

א. משך הבחינה: שעותיים.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שלושה חלקים, ובהם שמונה נושאים.

חלק ראשון	—	(12×4)	—	48 נקודות
חלק שני	—	(13×3)	—	39 נקודות
חלק שלישי	—	(13×1)	—	13 נקודות
סה"כ	—		—	100 נקודות

עליך לענות על ארבעה נושאים, על פי ההוראות בשאלון.

ג. חומר עזר מותר בשימוש: אין.

ד. הוראות מיוחדות: כתוב תשובות קצרות ובהירות. בסס את דבריך על המקורות שלמדת.

כתוב במחברת הבחינה בלבד, בעמודים נפרדים, כל מה שברצונך לכתוב בטייטה (ראשי פרקים, חישובים וכדומה).
רשום "טייטה" בראש כל עמוד טייטה. רישום טייטות כלשהן על דפים שמחוץ למחברת הבחינה עלול לגרום לפסילת הבחינה!

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

ב ה צ ל ח ה !

הערה: סדר הנושאים בבחינה אינו זהה לסדר הפרקים בספר הלימוד.
שים לב לכותרות הנושאים בבחינה.

ה ש א ל ו ת

חלק ראשון (48 נקודות)

בחלק זה ארבעה נושאים, עליך לבחור בשני נושאים.
בכל נושא שבחרת ענה על שתי שאלות (לכל שאלה – 12 נקודות).

הנושא: אדם מחפש את עצמו

אם בחרת בנושא זה, ענה על שתיים מן השאלות 1-3.

1. א. מהר"ל, תפארת ישראל
כיצד מהר"ל מסביר את הפסוק "וגם הנפש לא תמלא" על פי משל העירוני שנשא בת מלכים? (6 נקודות)
- ב. ר' הלל צייטלין, על גבול שני עולמות
"לא אל מה שיש לו תחילה ותקלה [...]. אנו מתגעגעים, כי אם אל מה שאין לו תחילה ותקלה".
הסבר דברים אלה ואת הסיבה לתחושה שמתוארת בהם. (6 נקודות)

2. א. הרב דסלר, מכתב מאליהו
(1) לפי הרב דסלר, מהו ההסבר לפסוק "עולם חסד יבנה"? (4 נקודות)
(2) "על כן גזר ה' יתברך כי ניצוץ (מכוח הנתינה) זה לא ייפרד מבני האדם לעולמים".
לפי הרב דסלר, מדוע גזר זאת ה'? (4 נקודות)
- ב. ויקטור פרנקל, האדם מחפש משמעות
"טוב למות בעד ארצנו" – אמירה זו מיוחסת לגיבור הלאומי יוסף טרומפלדור לפני מותו.
על פי ויקטור פרנקל, הסבר איזה עיקרון בא לידי ביטוי בדברי טרומפלדור.
(4 נקודות)

/המשך בעמוד 3/

3. א. רמח"ל, מסילת ישרים, פרק א'

(1) לפי רמח"ל, מהי התכלית של העולם הזה, ומהי התכלית של העולם הבא? (4 נקודות)

(2) לפי רמח"ל, תאר את תהליך ההתמודדות של האדם בדרכו אל השלמות. (4 נקודות)

ב. רמב"ם, הקדמה לפירוש המשנה; הרב קוק, מוסר אביך

האם אפשר למצוא גם בפעולות חולין יום-יומיות את משמעות החיים?

ענה לפי רמב"ם ולפי הרב קוק. נמק את תשובתך. (4 נקודות)

/המשך בעמוד 4/

הנושא: אמונה ומידות

אם בחרת בנושא זה, ענה על שתיים מן השאלות 4-6.

4. א. הרב הורביץ, מדרגת האדם
לפי הרב הורביץ, הסבר את משל היער וקרני הצבי ואת הנמשל. (6 נקודות)
- ב. האדמו"ר מפיאסצנה, חובת התלמידים
לפי האדמו"ר מפיאסצנה, המחנכים "גננים הם בגן ה'".
הסבר את המשל הזה, והדגם את הנמשל באמצעות דוגמה אחת מדבריו. (6 נקודות)
5. א. הרב קוק, מאמר הדור
"ההטבה המוסרית [...] נכללת בשתי המדרגות הידועות של הישר והכובש".
תאר כיצד האדם עולה ממדרגת "הכובש" למדרגת "הישר", לפי הרב קוק. (6 נקודות)
- ב. הרב דסלר, מכתב מאליהו
לפי הרב דסלר, הסבר מדוע "אם אין מתברר לאדם שלילת כוח עצמו [...] אי-אפשר שהוא יקבל את התורה באמת". (6 נקודות)
6. א. מהר"ל, גבורות ה'
"אמר משה 'שמעו נא המורים' דרך כעס, וכן מה שהכה הצור פעמיים הכול דרך כעס".
לפי מהר"ל, הסבר כיצד היה משה יכול להימנע מן הכעס. (5 נקודות)
- ב. הרב קוק, אדר היקר
"העונג והשמחה [...] מוכרחים להיות מתלווים אל כל עסק רוחני".
ציין שתי סיבות לקשר ההכרחי הזה, לפי הרב קוק. (7 נקודות)

הנושא: אמונה בשעת משבר

אם בחרת בנושא זה, ענה על שתיים מן השאלות 7-9.

7. א. הרב סולובייצ'יק, קול דודי דופק

(1) מהו התפקיד של הייסורים שבאים על האדם, לפי הרב סולובייצ'יק? (3 נקודות)

(2) מהו ההסבר של הרב סולובייצ'יק לפסוק "עת צרה היא ליעקב וממנה יִנְשָׁע"? (3 נקודות)

ב. חברך שרוי במצוקה אמונית בעקבות אירוע קשה שאירע לו, והוא מבקש ממך עזרה.

בחר בשלושה מן המקורות שלמדת (חוץ מ"קול דודי דופק" של הרב סולובייצ'יק), והסבר,

על סמך כל אחד מן המקורות שבחרת, כיצד תנסה לעודד את רוחו. (6 נקודות)

8. א. רס"ג, אמונות ודעות

עזיבת הדת התחילה אצלי מקריאת מאמר האשמה חריף נגד אלוקים.

(מעובד על פי מונולוג מן הספר "ושידע לשאול", הוצאת חרגול)

(1) לאיזו סיבה מסיבות הכפירה שרס"ג מונה מתאימים דברים אלה? נמק.

(2) לדעתך, מה נכון לעשות כדי להתמודד עם ההשפעה השלילית של מאמר כזה?

(3) ציין והסבר שלוש סיבות נוספות לכפירה, לפי רס"ג.

(6 נקודות)

ב. הרב סולובייצ'יק, על התשובה

"גדולה תשובה, שזדונוֹת נעשות לו כשגגות".

"גדולה תשובה, שזדונוֹת נעשות לו כזכויות".

מהו ההסבר של הרב סולובייצ'יק לכל אחד ממאמרי חז"ל אלה? (6 נקודות)

9. א. אברבנאל, פירוש לתורה

"מי שייכנס למלחמה לחשבו שלא ימות, לא ייקרא גיבור, כמו שמי שייתן צדקה לְהַבְזוֹת הממון

בעיניו, לא ייקרא נדיב".

הסבר דברים אלה. (5 נקודות)

ב. הרב זווין, לתורה ולמועדים

(1) לפי הרב זווין, מהי גישת בית שמאי בנוגע למאבק ביצר הרע, ומהי גישת בית הלל

בנוגע למאבק זה? (5 נקודות)

(2) לדעתך, איזו גישה עדיפה? נמק. (2 נקודות)

הנושא: גאולה וימות המשיח

אם בחרת בנושא זה, ענה על שתיים מן השאלות 10-12.

10. א. ריה"ל, ספר הכוזרי

"העניין האלוקי אינו חל על אדם כי אם לפי הכנת האדם".

הסבר דברים אלה, והדגם אותם על פי גאולת ישראל בציאת מצרים ובימי עזרא.

(6 נקודות)

ב. הרב חרל"פ, ממעיני הישועה

(1) לפי הרב חרל"פ, מדוע הקב"ה אינו מגלה את זמן הגאולה? (3 נקודות)

(2) הסבר מדוע "ככל מה שהאדם מתאמץ בציפיית ישועה [...] כן מתבטלים ממנו כל מיני צער ויגון".

(3 נקודות)

11. א. הרב טייטלבוים, ויואל משה; הרב ש"ך, מכתבים ומאמרים

מהו ההבדל בין היחס של הרב טייטלבוים למדינת ישראל ובין היחס של הרב ש"ך אליה?

(6 נקודות)

ב. הרב קוק, חזון הגאולה

"תמימי הלב אשר [...] התנגדו אל הציוניות הם הם אשר צירפוה והסירו חלק גדול מסיגיה [...]"

את הלבנים אל הבניין יכולים לשאת גם אותם שאינם חודרים אל עומק סוד הישרים".

(1) לדעת הרב קוק, מי הם "תמימי הלב", ומי הם "אותם שאינם חודרים"? (3 נקודות)

(2) מהו התפקיד של כל אחד מהם בתחייה הלאומית? (3 נקודות)

12. א. רמב"ם, הקדמה לפרק חלק

"והתועלת הגדולה באותו הזמן היא שננוח משעבוד מלכות הרִשָׁעָה".

לפי רמב"ם, כתוב שלוש תועלות שיושגו בזמן שיבוטל שעבוד מלכויות. (6 נקודות)

ב. מהר"ל, נצח ישראל

(1) הסבר בקצרה את משל האש שמהר"ל מביא בביאורו לעניין הגלות. (3 נקודות)

(2) על סמך משל האש, הסבר את השקפתו של מהר"ל בנוגע לגלות. (3 נקודות)

חלק שני (39 נקודות)

עליך לענות על שלוש מן השאלות 13-16 (לכל שאלה – 13 נקודות).

הנושא: אני מאמין

13. א. רבנו בחיי, חובות הלבבות; ר' נחמן מברסלב, ליקוטי מוהר"ן

רבנו בחיי: "שיהיו גלוינו וצפונינו שווים ושקולים בעבודת ה' [...] והוא אשר יקראהו הכתוב 'תמים'".
ר' נחמן מברסלב: "עיקר התכלית והשלמות הוא רק לעבוד את ה' בתמימות גמור".
מהי עבודת ה' בתמימות לפי רבנו בחיי, ומהי עבודת ה' בתמימות לפי ר' נחמן?
(6 נקודות)

ב. הרב קוק, מאמר הדור

(1) הסבר את הביקורת של הרב קוק (במאמר "הדור") על החינוך שמעניקים ההורים והמורים בדורו. (5 נקודות)
(2) לדעתך, האם דברי הרב קוק על החינוך הראוי לבני דורו מתאימים גם לבני דורנו? נמק.
(2 נקודות)

14. א. רמב"ם, איגרת תימן

לפי רמב"ם, הסבר מדוע מעמד הר סיני הוא "עמוד שהאמונה סובבת עליו". (7 נקודות)
ב. הרב קוק, למהלך האידאות בישראל
לפי הרב קוק, מהי המטרה בהחלת "האידאה האלוקית" דווקא על עם ולא על יחידי סגולה?
(6 נקודות)

15. א. רש"ז מלאדי, ספר התניא

מהו ההסבר של בעל התניא למושג "אמונה"? (7 נקודות)

ב. חזון איש, אמונה וביטחון

מפקד ביחידה קרבית אמר לחייליו לפני יציאתם לקרב: "יש לי ביטחון מלא בה' שננצח בקרב ונחזור בשלום".
לדעתך, האם דברי המפקד תואמים את גישתו של החזון איש בנוגע לביטחון בה'? נמק.
(6 נקודות)

16. א. רס"ג, אמונות ודעות

למי כתב רס"ג את ספרו "אמונות ודעות"? ציין שתי קבוצות של אנשים. (5 נקודות)

ב. הרב דסלר, מכתב מאליהו

הרב דסלר כתב כי "ישנן חמש דרכים בקיום מצוות האמונה".
הסבר שלוש מן הדרכים האלה. (8 נקודות)

חלק שלישי (13 נקודות)

בחלק זה שלושה נושאים, עליך לבחור בנושא אחד.
בנושא שבחרת עליך לענות על שאלה אחת.

הנושא: אמונה, תרבות ויצירה

אם בחרת בנושא זה, ענה על אחת מן השאלות 17-18.

17. הרב קוק, הקדמה לשיר השירים; איגרות הראי"ה, איגרת לבית הספר "בצלאל"

בחורה צעירה רוצה ללמוד ציור, אך היא מתלבטת אם בחירה זו ראויה.

(1) כיצד העמדה של הרב קוק בנוגע לאמנות (בהקדמה לשיר השירים) עשויה להשפיע על החלטתה? נמק.

(2) הצג את הגישה של הרב קוק בנוגע לתפקיד האמנות בחיי האומה (לפי האיגרת לבית הספר "בצלאל").

18. הרב ויינברג, שרידי אש

"הדת פסקה להיות דבר שבחיים, ועל כן חדלו החיים [...] להיות דבר שבדת".

הסבר דברים אלה, וכתוב מהו היחס הנכון למושג "החיים החילוניים", לפי הרב ויינברג.

הנושא: החיים והמוות

אם בחרת בנושא זה, ענה על אחת מן השאלות 19-20.

19. רמב"ם, הלכות תשובה

"החכמים ובעלי הדעה ידעו שכל הדברים האלו דברי הבאי והבל הם".

לפי רמב"ם, מדוע ההשקפה שהשכר בעולם הבא הוא גשמי אינה נכונה? כתוב שני נימוקים.

20. הרב קוק, אורות הקודש

"יראת המוות היא מחלת האדם הכללית".

הסבר שתי דרכים להתמודד עם יראת המוות, על פי הרב קוק.

הנושא: שנת השמיטה

אם בחרת בנושא זה, ענה על אחת מן השאלות 21-22.

21. א. רש"י, פירוש לתורה

"וידבר ה' אל משה בהר סיני... ושבתה הארץ שבת לה' " (ויקרא, כ"ה, א'-ב').
מהו הקושי שמעוררים הדברים האלה, ומהו התירוץ של רש"י על קושי זה?
(6 נקודות)

ב. הרב ישראל, טעמא דשביעתא

מהו הקשר בין מצוות "הקהל" ובין מעמד הר סיני, לפי הרב ישראלי? (7 נקודות)

22. א. ספר החינוך, מצוות שמיטת קרקעות

לפי ספר החינוך, מה הם שלושת יסודות האמונה שמצוות השמיטה אמורה להנחיל
למקיימיה? (7 נקודות)

ב. הרב ניסנבוים, קנייני קדם

לפי הרב ניסנבוים, כיצד שנת השמיטה עוזרת לשמור על "שוויון פסיכולוגי" בעם ישראל?
(6 נקודות)

בהצלחה!